

DOI: 10.38146/BSZ.2016.6.1

**IVÁNY BORBÁLA – KÁDÁR ANDRÁS KRISTÓF –
NEMES ANDRÁS****Lejt a pálya?**

A hivatásosok által 1985 és 2013 között elkövetett bántalmazások vizsgálata

A Magyar Helsinki Bizottság 2014-es kutatása¹ azt vizsgálta, hogy 1985-től kezdődően mi jellemezte a rendőrség és a büntetés-végrehajtás hivatásos állományú tagjai által elkövetett bántalmazások és kényszervallatások miatt induló eljárásokat, illetve milyen erőfeszítések történtek a jogsértések visszaszorítása érdekében, és ezek mennyiben bizonyultak hatékonynak.

A kutatás megerősíteni vagy megcáfolni igyekezett azt a kiinduló hipotézist, hogy azon garanciális intézmények bevezetése, amelyeket általában alkalmasnak tartanak a kínzási, bántalmazási esetek visszaszorítására, valóban csökkenti ebüncselekmények számát. A magyar kutatásban a vizsgált időszak kezdetétől áttekintettük a vonatkozó jogszabályokat és egyéb normákat, valamint ezek változásait. Harminc évre visszamenőleg dolgoztunk fel a nemzetközi szervezetek (az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága, az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága és Kínzás Elleni Bizottsága, az Amnesty International, a Human Rights Watch stb.) jelentéseit, azok rendelkezésre állása esetén a magyar kormány jelentésekre adott válaszait, valamint magyar civilszervezetek állásfoglalásait. Tanulmányoztuk a témában rendelkezésre álló szakirodalmat (ezek többsége a *Börtönügyi* és a *Belügyi Szemlé*ben jelent meg), az ombudsmeni jelentéseket és a Legfőbb Ügyészség büntetés-végrehajtást felügyelő osztályának éves jelentéseit. A statisztikai adatok és tendenciák bemutatása érdekében számos, elsősorban a Legfőbb Ügyészségtől kapott adatbázist dolgoztunk fel. Az ismeretek teljeskörűvé tétele, elsősorban a gyakorlat alaposabb megismerése érdekében interjút készítettünk a vizsgált időszakban rendőrként, ügyészként, büntetés-végrehajtási dolgozóként szolgálatot teljesítő szakemberek mellett bírókkal, ügyvédekkel, a tudományos területen és a

¹ A Magyar Helsinki Bizottság kutatását az Association for the Prevention of Torture Does torture prevention work? (<http://www.ap.t.ch/en/research-project>) projektje keretében végezte. A kutatást azonos módszertan alapján tizenegy további országban folytatták le. A kutatási projekt eredményeként 2016-ban jelenik meg az eredményeket összefoglaló tanulmánykötet.

civil szférában dolgozókkal, összesen huszonöt szakértővel. Az angol nyelvű kutatási jelentés alapján a leginkább aktuális kérdésekre koncentráló magyar nyelvű összefoglalót készítettünk, amelyet 2015. április 21-én vitattunk meg az érintett szakterületek állami és civil képviselőivel. A megbeszélésen elhangzott javaslatok és észrevételek alapján véglegesítettük mind az angol, mind a magyar nyelvű a tanulmányt.

A nemzetközi kutatási projekt a kínzás tendenciáit és az esetek megelőzését célzó mechanizmusokat kívánja feltérképezni a világ tizenkét országában. Jelen tanulmány a Helsinki Bizottság által angol nyelven készített kutatási jelentés összefoglalója, amely a jelentés aktuális részeire összpontosít. Tanulmányunkban azon magyar büntetőjogi tényállások közül, amelyek a vonatkozó nemzetközi szerződés² által „kínzásnak” tekintett magatartásokat részben vagy egészben lefedik, a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazásra koncentrálunk. A vizsgálatunkat a rendőrök és a büntetés-végrehajtási dolgozók tevékenységére, a munkájukat meghatározó jogszabályokra és gyakorlatokra szűkítettük.

A bántalmazási esetek jellemzői

Az 1985 és 2014 közötti időszakból néhány olyan ügy ismert, amikor a fogva tartott személy bántalmazása halált okozott. 2009 februárjában egy előzetesen letartóztatott személyt a Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben verték halálra.³ Egy másik esetben, 2013 áprilisában kisebb lopás gyanúja miatt vettek őrizetbe egy férfit, akiből az izsáki rendőrőrsön szolgálatot teljesítő rendőrök vallomást igyekeztek kicsikarni. A rendőri bántalmazás következtében a férfi meghalt.⁴ 2015 áprilisáig egyik ügyben sem született jogerős ítélet.

A Helsinki Bizottság kutatásában megkérdezett szakemberek szerint legfeljebb elvétve fordulhatott elő az izsákihoz hasonló súlyú eset. Meglátásuk szerint a hivatalos személy által elkövetett bántalmazás többsége néhány pofont, ütést jelent, amelyek legfeljebb felületi sérüléseket okoznak. Csupán néhány interjúalany említett olyan esetet, amelyben az áldozat nyolc napon túl

² A kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezmény, amelyet az 1995. évi III. törvény hirdetett ki.

³ Négy év a börtönörnek, aki agyonvert egy fogvatartottat. Index.hu, 2013. június 5.
http://index.hu/belfold/2013/06/05/egy_ev_tartottat_agyonvert/

⁴ Kényszervallatás: „azt mondták, ült a széken és leesett”. HVG.hu, 2013. április 12.
http://hvg.hu/itthon/20130412_Kenyszervallatas_azt_mondtak_ult_a_szeken

gyógyuló sérülést szenvedett. A Legfőbb Ügyészség büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi önálló osztálya (és jogelődei) által készített éves jelentések a bántalmazások súlyosságáról hasonlóképpen számolnak be. Ezek alapján kijelenthető, hogy a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazások és kényszervallatások jellemzően kisebb súlyúak, ugyanakkor a Helsinki Bizottság Emberi Jogi Tanácsadó Program jogsegélyszolgálatához esetenként súlyosabb sérülést okozó bántalmazásokról szóló panaszok is érkeznek. A médiából is ismert néhány súlyos ügy, például a kutatásban megkérdezett egyik interjúalany által említett eset, amiben a soroksári postarablás ügyében nyomozó rendőrök az egyik tanút kényszervallatták. A rendőri bántalmazás következtében a tanú csonttörést szenvedett.⁵ Nem szabad továbbá figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az esetlegesen gyorsan múló fizikai sérüléseken túl a bántalmazás akár kezelést igénylő pszichózist is okozhat.

A 2014-es kutatásban megkérdezett szakemberek többsége azt gondolta, hogy a rendőrök inkább követnek el bántalmazásokat, mint a büntetés-végrehajtásban dolgozók. A legtöbben, akik ezt a véleményt osztották, álláspontjukat a két csoport különböző alapfeladatára és tevékenységének eltérő céljára alapozták, valamint azokra a körülményekre, amelyek a csoport tagjainak a fogvatartottakkal⁶ való kapcsolatát jellemzik. A kihallgatás alatti feszült helyzet, a letartóztatott személy esetleges ellenszegülése erőszakhoz vezethet. A kihallgatáskor az erőszak eszköz lehet: a rendőrök annak érdekében folyamodhatnak ehhez, hogy a tőlük elvárt eredményeket elérjék. Ezzel szemben a büntetés-végrehajtás személyzetének esetében a fogvatartottal való hosszú távú „együttélés” érdekében az erőszaktól mentes eszközök alkalmazása lehet inkább célravezető.

Ugyanezeket a következtetéseket vonhatjuk le a Magyar Helsinki Bizottság 2003-as kutatásából, amely ötszáz előzetesen letartóztatottal készített interjún alapul. Az (adott kérdésre válaszoló) 82 bántalmazásra panaszkodó fogvatartott több mint nyolcvan százaléka állította, hogy ellenük rendőrök követték el a jogsértést⁷ (1. számú táblázat).

⁵ Helsinki Monitor, 1997/2., 1–4. o.

⁶ Az egységes és egyszerű terminológia érdekében fogvatartottnak nevezünk minden olyan személyt, akit a rendőrség vagy a büntetés-végrehajtás intézkedése – annak időtartamától függetlenül – megfoszt szabadságától (így például azt a személyt is, akit elfogtak, vagy akinek előállítását folyamatban van).

⁷ Kádár András Kristóf: A vétkesség védelme – Sérelmes bánásmód és védői tevékenység az előzetes letartóztatásban lévő terheltek ellen folyó eljárásokban. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2004, 57. o.

1. számú táblázat

Bántalmazást elkövető személyek az előzetesen letartóztatottak szerint

Bántalmazást elkövető személy	fő	%	
Az előállítást/örizetbe vételt foganatosító rendőr	45	54,9	81,7
Az ügy előadója (nyomozó)	21	25,6	
A rendőrségi fogdaőr	1	1,2	
A büntetés-végrehajtási felügyelet tagja	2	2,4	
Egyéb személy	13	15,9	
Összesen	82	100,0	

A jogszabályi környezet fejlődését a gyakorlat hiányosan követi

A vizsgált időszakot a jogi környezet folyamatos fejlesztése mellett az előre lépést jelentő jogszabályok gyakorlati alkalmazásának állandósult hiányosságai jellemzik. A demokratikus követelmények teljesítése érdekében a kínzás, a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás visszaszorítása szempontjából releváns jogszabályokat átfogó jelleggel módosították (például a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény, régi Be.) vagy a régi szabályozás helyébe teljesen új lépett (például a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény, Rtv.). Az Emberi jogok európai egyezményének ratifikálása, az uniós csatlakozás feltételeinek teljesítése, valamint a fogva tartás nemzetközi megfigyelésének megindulása (különös tekintettel az Európa Tanács Kínzásellenes Bizottságára; CPT) jelentősen hozzájárult a normatív környezet fejlődéséhez. Ezek a tényezők fontos szerepet játszottak az új büntetőeljárás törvény (1998. évi XIX. törvény, új Be.) garanciális rendelkezéseinek és a fogvatartottak orvosi vizsgálatára vonatkozó szabályok elfogadásában is.

Mindezek mellett azonban a hatóságok szervezeti kultúrája, eljárás módja sokkal nehezebben változott, néhány elemét tekintve pedig a teljes vizsgálati időszak harminc éve alatt változatlan, hiányos maradt. Az, hogy bizonyos kérdésekben a gyakorlat igazából nem követte a jogszabályi környezet változását, felveti a gyanút, hogy ezeken a területeken nincs és nem is volt kellően erős politikai akarat a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazásokat a gyakorlatban is visszaszorító, valóban hatékony megelőzési mechanizmusok kialakítására.

A következőkben a kínzás (elsősorban a bántalmazás hivatalos eljárásban és a kényszervallatás) megelőzésére szolgáló garanciális jogintézményeket, azok fejlődését vizsgáljuk, és a fenti megállapítás alátámasztása érdekében a

legnagyobb hangsúlyt a kétségtelen jogszabályi fejlődés ellenére változatlan, a bántalmazásoknak teret engedő gyakorlati hiányosságok bemutatására helyezzük.

A hozzátartozó értesítése

A hozzátartozók szabadságelvonásról való értesítése szükségességének törvényi előírását a kutatásban vizsgált időszakban kodifikálta a jogalkotó. Az elmúlt harminc évben a szabályozásban jelentős előre- és kisebb visszalépések történtek (például az új Be. a korábbi azonnali értesítés helyett 24 órán belüli értesítést ír elő, amelyet 2005-ös jelentésében a CPT is kifogásolt). Mindezek ellenére a garanciális jogintézmény szabályozásában a teljes vizsgált időszakot tekintve egyértelmű a fejlődés, amelyet a CPT is észrevételezett már a tíz évvel ezelőtti látogatásakor: gyakorlatilag valamennyi megkérdozett fogvatartott megerősítette, hogy a hozzátartozó értesítéséhez való jogáról tájékoztatták, és gyakorolhatta is e jogát az előállításakor vagy röviddel azt követően.⁸

A hozzátartozó értesítésének gyakorlata kapcsán ugyanakkor továbbra is felvethetők bizonyos kifogások. Így például noha a rendőrségi törvény elsődlegesen a fogvatartottnak biztosítja a hozzátartozó értesítésének jogát, a gyakorlatban szinte mindig a rendőr telefonál a megjelölt hozzátartozónak, ennek következtében a fogvatartottnak nincs rálátása a rendőr által a családtagnak átadott információra, illetve a terhelt nem tud támogatást (például ügyvédet) kérni a hozzátartozótól. A jogintézmény területén megfigyelt jelentős előrelépések ellenére a CPT a 2009-es és 2013-as látogatásáról szóló jelentésében is kifogásolta ezt a gyakorlatot.⁹

A védőhöz való jog

A védőhöz való jog jogszabályi garanciái folyamatosan erősödtek az elmúlt harminc évben, a gyakorlat azonban nem különbözik számottevően az 1985-ös

⁸ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 30 March to 8 April 2005, § 22. [CPT-jelentés 2005]

⁹ Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 24 March to 2 April 2009, § 23 [CPT-jelentés 2009]; Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 3 to 12 April 2013, § 22. [CPT-jelentés 2013]

helyezettől. A leginkább problematikus terület a rászoruló fogvatartottak számára kirendelt védőkkel kapcsolatos gyakorlat.

A védő értesítésének időpontja

A probléma alapja, hogy még a védelem kötelező jellege sem teszi elengedhetlenné a védő jelenlétét az egyes nyomozati cselekményeken. Tehát, ha a védőt értesítik a védencével kapcsolatos nyomozati cselekményről, de ő – bármilyen oknál fogva – nem jelenik meg, a nyomozó hatóság lefolytatja például az első gyanúsított kihallgatást. Továbbá, mivel nincs olyan rendelkezés, amely előírná, hogy a védőt milyen időpontban kell értesíteni, még ha a gyanúsított jelzi is az ügyvéd meghatalmazására vonatkozó kifejezett kívánságát, akkor sincs feltétlenül biztosítva, hogy kapcsolatba léphet a védőjével az első kihallgatása előtt.

Az elmúlt évek jogszabályváltozásai némi fejlődést hoztak a területen. Például az új Be. 2006 óta előírja, hogy a gyanúsított kihallgatását úgy kell időzíteni, hogy megfelelő ideje legyen a védelemre való felkészüléshez. A nyomozó hatóság eljárását szabályozó BM–IM együttes rendelet 2007-es módosítása pedig lehetővé tette a terhelti jogok gyakorlását az előállítás kezdetétől.

A jogszabályok területén megfigyelhető pozitív irányú változásokat kevéssé követte a gyakorlat. Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) által 2006-ban végzett, valamennyi megyei rendőr-főkapitányságra kiterjedő felmérés szerint az első gyanúsított kihallgatásról a védőt csak igen röviddel a nyomozati cselekmény kezdete előtt értesítették. Az egyik megyében például az átlagos időtartam csupán harminc perc volt, ami az esetek legtöbbszörében nyilvánvalóan nem elegendő a védő megjelenéséhez. Tizenhat megyében az értesítéseket átlagosan egy órával a gyanúsított meghallgatás előtt küldték ki a védőknek, miközben tizenegy megyéből azt jelezték, hogy a védő részvételre irányuló jelzése esetén a rendőrök készek voltak új időpontra tűzni a kihallgatást.¹⁰

A későbbi kutatások sem mutattak ki jelentős előrelépést a területen. A Helsinki Bizottság 2009-ben készített felmérése, amelyben 152 súlyos ügyet (emberölés, halált okozó testi sértés, gondatlanságból elkövetett emberölés stb.) vizsgált, arra jutott, hogy az ügyek negyven százalékában kevesebb mint egy órával a kihallgatás kezdete előtt értesítették a védőt, az ügyek húsz szá-

¹⁰ Szabó Zsolt – Szomor Sándor: Fegyveregyenlőség. Rendészeti Szemle, 2007/3., 35. o.

zalékában pedig egyáltalán nem volt értesítés.¹¹ Egy 2014-es, rablási ügyeket vizsgáló kutatásában a Magyar Helsinki Bizottság hasonló ügyekkel találkozott: az értesítéseket egyes ügyekben a kihallgatás előtt olyan röviddel tették meg (bizonyos esetekben három-négy perccel korábban), hogy a védőnek gyakorlatilag lehetetlen volt megjelennie az eljárási cselekményen.¹²

A jogsértő állapot kiküszöbölését jelentősen akadályozta, hogy az ügyészek és a bírók a legtöbb esetben elzárkóztak a védő nélküli kihallgatások bizonyítékok sorából való kirekesztésétől. Noha az új Be. előírja, hogy azokat a bizonyítékokat, amelyeket a büntetőeljárásban részt vevő személyek eljárási jogainak megsértésével szereztek be, ki kell rekeszteni a bizonyítékok köréből, mégis egészen az utóbbi évekig a bíróságok rendszerint figyelembe vették azokat a gyanúsítottai vallomásokat, amelyeket a rövid értesítési idő miatt a védő távollétében tartottak meg.¹³

Csak a közelmúltban, 2013 elején hozta meg döntését az Alkotmánybíróság¹⁴, e szerint „alkotmányos követelmény, hogy a büntetőeljárásban a terhelt érdekében kirendelt védőt a terhelti kihallgatás helyéről és időpontjáról igazolható módon, olyan időben értesítsék, hogy a kirendelt védőnek lehetősége legyen az eljárási törvényben foglalt jogait gyakorolni és a terhelti kihallgatáson részt venni. Az ilyen jellegű értesítés elmaradása esetén a terhelt vallomása a büntetőeljárás későbbi szakaszaiban bizonyítási eszközként nem értékelhető és nem vehető figyelembe.” Az alkotmánybírósági döntés hosszú távú gyakorlati hatásaira a jövő derít fényt, néhány bíró szerint azonban a határozat meghozatala óta eltelt időszak kézzelfogható javulást hozott a bírói gyakorlatban.

A kirendelt védők

A védők kirendelése tekintetében további súlyos problémák vetődnek fel, gyakorlati előrelépések kevésbé érzékelhetők.

A Fővárosi Főügyészség 1988-ban folytatott kutatásában 130 véletlenszerűen kiválasztott ügyet vizsgált. Ezekben 70 kirendelt védő közül 55 gyakorlatilag semmit nem tett a nyomozati szak idején a védelem érdekében, a fennmaradó 15-ből csupán egy vett részt a gyanúsítottai kihallgatáson. A kirendelt

¹¹ Iván Júlia – Kádár András – Moldova Zsófia – Novoszádek Nóra – Tóth Balázs: A gyanú árnyékában.

Kritikai elemzés a hatékony védelemhez való jog. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2009, 22. o.

¹² Bárdits Anna – Kádár András – Novoszádek Nóra – Simonovits Bori – Szegő Dóra – Vince Dániel: Utolsók az egyenlők között – Sérülékeny csoportok törvény előtti egyenlősége a büntető igazságszolgáltatásban. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2014, 115. o.

¹³ Kádár András: Szabadságkorlátozások. Fundamentum, 2005/2., 55. o.

¹⁴ 8/2013. (III. 1.) AB határozat

védők kevesebb mint tíz százaléka találkozott személyesen a védencével a nyomozati szakban, szemben azzal, hogy a meghatalmazott védők nyolcvan százaléka vett részt a gyanúsított kihallgatáson.¹⁵

A későbbi kutatások bár némiképp jobb eredményekre jutottak, alapvetően arra mutattak rá, hogy a kirendelt védők tevékenysége nem elégíti ki a valóban hatékony védelem követelményét. 2003-ban a Magyar Helsinki Bizottság Fogda- és Börtönmegfigyelő Programjában ötszáz előzetes letartóztatásban lévő személlyel felvett kérdőíves kutatása azt mutatta, hogy míg a meghatalmazott védők negyven százaléka kapcsolatba lépett ügyfelével az első kihallgatása előtt, addig ez az arány a kirendelt védők körében csupán 24 százalék volt.¹⁶ A korábban hivatkozott 2006-os ORFK-kutatás szerint a megyei rendőr-főkapitányságok közül tizennégyben az első kihallgatások kevesebb mint ötven százaléka zajlott a kirendelt védő jelenlétében. A Helsinki Bizottság rendkívül súlyos bűncselekményekkel kapcsolatos védői gyakorlatot vizsgáló 2009-es felmérése szerint, a kirendelt védők csupán 16, míg a meghatalmazottak 63 százaléka vett részt az első gyanúsított kihallgatáson.¹⁷ A kirendelt védők alacsony megjelenési hajlandóságát, gyér aktivitását a CPT 2013-as jelentése is felvetette.¹⁸

A kirendelt védők alacsony megjelenési aránya (és az eljárás későbbi szakaszaiban nyújtott, gyakran kifogásolható teljesítménye) csak részben következménye a kihallgatásról való késői értesítésnek, illetve az alacsony díjazásnak. Az okok strukturális sajátosságokban keresendők: a nyomozati szakban a nyomozást folytató rendőr végzi a kirendelést. Ez két vonatkozásban is igen súlyos probléma. Egyrészt a rendőrség nyilvánvalóan nem érdekelt a hatékony védelemben. Másrészt néhány ügyvéd a kirendelésekre alapozza praxisát, amelynek következtében anyagi függésbe kerülhet a rendőrtől, aki a kirendeléseket végzi. A Helsinki Bizottság közérdekűadat-kérésére érkezett rendőrségi válasz egyértelművé tette, hogy a „házon belüli” védőrendelés gyakorlata elterjedt, és hogy a rendszeresen kirendelt védők olykor nyilvánvalóan kezelhetetlenül sok ügygel foglalkoznak, ami egyértelműen kizárja a hatékony védelem garantálásának lehetőségét. 2008-ban 50 megkérdezett rendőrkapitányság közül 19-ben az esetek harmadában ugyanazt a védőt rendelték ki. Az egyik kapitányságon a kirendelések 82 százalékát ugyanaz az

¹⁵ Tóth Mihály: Nyomozás és védelem. A fál lehet üveg is. Magyar Jog, 1989/3., 350–355. o.

¹⁶ Kádár András Kristóf: i. m. 127–129. o.

¹⁷ Iván Júlia – Kádár András – Moldova Zsófia – Novoszádek Nóra – Tóth Balázs: i. m. 21. o.

¹⁸ CPT-jelentés 2013, § 24.

ügyvéd kapta.¹⁹ Ugyanezt a problémát jelzi a CPT 2013-as jelentése, amely szerint számos panasz érkezett a testülethez, amik szerint a kirendelt védő inkább a rendőr, mint a védelem érdekeinek megfelelően jár el.²⁰

Orvosi vizsgálat

A fogva tartott személyek orvosi vizsgálatára vonatkozó szabályozás és gyakorlat szintén számottevő fejlődésen ment keresztül az elmúlt években, miközben a vizsgálatok körülményeire vonatkozó egyes jellemzők mind a rendőrségi fogdákon, mint a büntetés-végrehajtási intézményekben továbbra is hagynak kívánnivalót maguk után.

Az orvosi vizsgálatok dokumentációját jellemzően nem adják a fogvatartott birtokába, azt rendszerint a fogvatartottat kísérő rendőr tartja magánál. A CPT már 1999-ben felhívta a figyelmet erre a körülményre, és azt javasolta, hogy a vizsgálatok eredményeit, az orvosi megállapításokat minden esetben foglalják írásba, és tegyék elérhetővé a fogvatartott és védője számára.²¹ Az ajánlás ellenére a gyakorlat nem változott, a CPT 2013-as látogatásakor hasonlóképpen kifogásolta, hogy a rendőrök hozzáférhetnek az egészségügyi papírokhoz.²²

Az orvosi dokumentáció bizalmosságának hiánya kapcsolódik ahhoz a gyakorlathoz is, hogy a rendőrök fő szabályként jelen vannak a vizsgálatokon. A CPT ezzel kapcsolatos kifogásának is hangot adott a 2009-es látogatásáról szóló jelentésében és javasolta, hogy a vizsgálatok alatt minden esetben hallótávolságon kívül, és – kivéve, ha az érintett egészségügyi személyzet kifejezetten kéri ennek ellenkezőjét – látótávolságon kívül tartózkodjon a felügyeletet ellátó rendőr.²³ Meglepő módon a CPT-ajánlások végrehajtására született ORFK-utasítás²⁴ a felügyelet jelenlétében folytatott orvosi vizsgálatokat fő szabályként, nem pedig kivételként határozta meg. A CPT a négy évvel későbbi látogatásán ismét a korábbiakkal egyező tartalommal kifogásolta a hatályos szabályozást és fennálló gyakorlatot: a rendőrök gyakorlatilag valamennyi fog-

19 Kádár András – Novoszádek Nóra – Selei Adrienn: Ki rendelt itt védőt? Egy alternatív védőkirendelési modell tesztelésének tapasztalatai. Magyar Helsinki Bizottság, Budapest, 2012

20 CPT-jelentés 2013, § 24.

21 Report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 5 to 16 December 1999, § 22 [CPT-jelentés 1999];

22 CPT-jelentés 2013, § 20.

23 CPT-jelentés 2009, § 15.

24 22/2010. (OT. 10) ORFK utasítás

vatartott egészségügyi vizsgálatán jelen vannak függetlenül attól, hogy azt a rendőrségi fogdán vagy külső kórházban független szakvélemény beszerzése érdekében végzik. A CPT-hez érkezett információk szerint a kórházban végzett vizsgálatokat egyes esetekben a bántalmazás miatt megpanaszolt rendőr jelenlétében végzik el. Néhány esetben a CPT-nek arról is beszámoltak fogvatartottak, hogy bántalmazásuk a vizsgálat után is folytatódott.²⁵ A CPT-ajánlásoknak való megfelelés érdekében a mai napig nem módosították a szabályozást.

A büntetés-végrehajtási intézetekben a felügyelet jelenléte az orvosi vizsgálatokon sokkal kevésbé gyakori, mint a rendőrségi fogdákon. Ugyanakkor a 2013-as CPT-látogatás feltárt olyan eseteket, amelyeknél a személyzet jelen volt a vizsgálatokon. A CPT álláspontja szerint ez a gyakorlat sérti az orvos és a beteg közötti bizalmi viszonyt, valamint gátolja a fogvatartottakat abban, hogy bántalmazás miatt panaszt tegyenek.²⁶

További fenntartásokra ad okot, hogy a fogvatartottakat a fogdára való befogadásuk előtt jellemzően a rendőrség által foglalkoztatott orvos vizsgálja meg, aki tehát nem tekinthető a rendőrségtől függetlennek. A CPT 2005-ben, 2009-ben és 2013-ban tett látogatásain tapasztaltak nyomán megfogalmazottak²⁷ ellenére a fogva tartás kezdő időpontjától a fogvatartott által választott orvoshoz való hozzáférés joga sincs garantálva.²⁸

A Helsinki Bizottság 2014-es kutatásában a bíróságon, ügyészségen, rendőrségen dolgozó szakemberek többsége úgy vélte, hogy a függetlenség hiánya nincs hatással arra, hogy az orvosok miként rögzítik a sérüléseket, hogyan látják el szakmai feladataikat, azonban a Helsinki Bizottság 500 előzetesen letartóztatottal készített kérdőíves felmérése ezzel ellentétes képet mutatott.²⁹ A releváns kérdésre válaszoló 400 fogvatartott közül 185 (46 százalék) szerint az egészségügyi vizsgálat pusztán néhány kérdésből állt, formális volt. A megkérdezett fogvatartottak nyolc százaléka (38 személy) állította, hogy a rendőrkapitányságra érkezésekor rendőri bántalmazásból eredő sérülései voltak. Közülük öten nem jelentették a sérüléseket az orvosnak. A fennmaradó 33 személy közül heten (21 százalék) állították, hogy az orvos alaposan járt el, 22 válaszadó (67 százalék) úgy nyilatkozott, hogy a vizsgálatról nem készült írásos feljegyzés, és négy személy (12 százalék) nem tudta, hogy készült-e feljegyzés. A büntetés-végrehajtási intézetekben mért adatok kedvezőbbek vol-

25 CPT-jelentés 2013, § 19.

26 CPT-jelentés 2013, § 103.

27 CPT-jelentés 2005. § 18.; CPT-jelentés 2009, § 15.

28 CPT-jelentés 2013, § 19.

29 Kádár András Kristóf: i. m. 99–101. o.

tak. A 333 megkérdezett közül 82-en (26 százalék) mondták, hogy az orvosi vizsgálat csupán formáság volt. A hivatalos személy által elkövetett bántalmazást panaszoló hat fogvatartott közül ketten állították, hogy készült feljegyzés az orvosi vizsgálatról, egy személy ennek ellenkezőjét mondta, hárman pedig nem tudták, hogy készítettek-e dokumentációt.

A Helsinki Bizottság 2003-as kérdőíves kutatásában a megkérdezett fogvatartottak beszámoltak olyan esetekről, amikor a rendőrorvos arról próbálta őket meggyőzni, írják alá, hogy a sérüléseik nem bántalmazásból származnak. Ezek a panaszok egybevágóan a CPT 2009-es jelentésével, amely azt állapítja meg, folytatódott az a gyakorlat, hogy a rendőrségi vizsgálat során arról próbálják meggyőzni a fogvatartottat, írja alá azt a nyilatkozatot, amely szerint a sérülései az elfogását megelőző eseményből vagy a letartóztatásnak való ellenállásból származnak.³⁰ A CPT üdvözölte, hogy 2013-as látogatásán nem találkozott hasonló panaszokkal.³¹

A Helsinki Bizottság 2014-es kutatásában készített interjúkban néhány szakember azon az állásponton volt, hogy a büntetés-végrehajtási intézetbe történő befogadáskor végzett orvosi vizsgálat alaposabb, mint a rendőrségen végzett. Az egyik interjúalany szerint ennek az az oka, hogy a büntetés-végrehajtás állománya saját magát védi attól, hogy más szervezetek által elkövetett bántalmazásokért őket vonják felelősségre, ezzel szemben a rendőrségnél a sérülések alapos rögzítése és a panasz ügyészhez továbbítása a saját kollégák bepanaszolását jelentené.

A kihallgatások videofelvételen való rögzítése

Az új Be. 2003 óta írja elő, hogy a védelem indítványára a kihallgatás (és egyéb eljárási cselekmények) hang- és képfelvétellel való rögzítése kötelező, ha annak költségeit megelőlegezik. Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa (HRC) 2010-es következtetéseiben kritizálta ezt a szabályozást a rászoruló gyanúsítottakra hátrányos volta miatt.³² Emellett a 2013-as magyarországi látogatásáról szóló jelentésében a CPT azt javasolta, hogy a magyar hatóságok tegyenek erőteljesebb lépéseket a rendőri bántalmazás megelőzése érdekében, különösen a kihallgatási standardok és eljárások folyamatos ellenőrzésére szolgáló rendszer kidolgozásával, amely meg kívánja minden rendőrségi

³⁰ CPT-jelentés 2009, § 14.

³¹ CPT-jelentés 2013, § 18.

³² Concluding observations of the Human Rights Committee – Hungary. CCPR/C/HUN/CO/5, 16 November 2010.

meghallgatás pontos rögzítését. A CPT szerint meg kell követelni azt is, hogy minden alkalommal rögzítsék a meghallgatások kezdő és befejező időpontját, a fogva tartott személy által a meghallgatás alatt tett bármilyen indítványt, és az egyes meghallgatásokon jelen lévő személyét. Továbbá az elektronikus formában rögzített felvétel egy másolatát elérhetővé kell tenni a fogva tartott személy és/vagy az ügyvédje számára.³³ Ezeket az ajánlásokat azonban – bár létjogosultságukat nem vitatta – nem teljesítette a magyar állam, a beruházás költségeit fedező források hiányára hivatkozással.

Az ORFK-tól kapott adatok szerint a rendőrségnek 2071 olyan helyisége van, amelyben kihallgatás folyhat, ebből 62-ben (az érintett helyiségek három százalékában) van megoldva kép- és hangfelvétel készítése. A rendőrségi információk szerint a kihallgatásokat rendkívül ritkán rögzíti a rendőrség: például 2014-ben csupán a terhelti kihallgatások 0,026 százalékát vették fel³⁴ (2. számú táblázat).

2. számú táblázat
Rögzített terhelti kihallgatások

Terhelti kihallgatások száma			Kép- és hangrögzítő berendezéssel rögzített terhelti kihallgatások száma			Kép- és hangrögzítő berendezéssel rögzített terhelti kihallgatások aránya (%)		
2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
136 442	132 033	100 925	19	31	27	0,013	0,023	0,026

A Helsinki Bizottság 2014-es kutatásában megkérdezett szakértők majd mind-egyike úgy vélte, hogy rendkívül ritkán készítenek felvételeket a kihallgatásokról. Két interjúalany azt állította, hogy a terhelteket nem figyelmeztetik a felvételhez való jogukra, aminek következtében védő hiányában minden bizonnyal nem is tudnak e lehetőségről.

A fogva tartási helyek kamerás megfigyelése

Kamerákat a büntetés-végrehajtási intézetekben kb. 1997 óta, rendőrségi fogdáknál a 2000-es évek kezdetétől használnak. A kamerafelvételek bántalma-

³³ CPT-jelentés 2013, § 14.

³⁴ A büntetőeljárás keretében végrehajtott gyanúsított, sértett vagy tanúkihallgatások, illetve a terhelti kihallgatások számának igényelt adatairól nem volt kimutatása a Somogy, a Hajdú-Bihar, a Pest, valamint a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságnak, és így nem közölt adatot, míg csak részadatokat szolgáltatott a Fejér, a Győr-Moson-Sopron, a Szabolcs-Szatmár-Bereg, a Tolna és a Zala Megyei Rendőr-főkapitányság, valamint a Repülőtéri Rendőr Igazgatóság.

zási ügyekben való felhasználását tekintve a Helsinki Bizottság interjúalanyainak többsége és a szakirodalom is meglehetősen szkeptikus. Például egy a fogvatartottak ellen elkövetett bűncselekményekről szóló 2006-os tanulmány szerzői – ilyen jellegű bűncselekményeket nyomozó ügyészek – a következőket írják: „*Ki kell azonban ábrándítani azt, aki úgy véli, a biztonsági kamera mindenre megoldás. [...] tipikusan a kamerák nem rögzítik a történeteket, csak az adott pillanatot mutatják, amelyet az őrszemélyzet [...] figyelemmel kísér. Ha a kamera rögzítőkamera, és a felvételt megőrzi, még mindig nem biztos, hogy ez önmagában megoldja az ügyet. [...] a kamera alapvetően nem »láthat« mindent (például zárka, fürdő és egészségügyi helyiségek), a jogsértő cselekmények jelentős része pedig a kamera által nem ellenőrzött területen történik. A kamera elhelyezése, felfüggesztése miatt szükségszerű a holttér, és a [...] »fogva tartó« is tudja, kitapasztalja a kamera működését. Mindamellet harminc napon túl a felvételeket nem őrzik meg, így az ennél korábbi események esetén nem áll rendelkezésre felvétel.*”³⁵ Egy későbbi, 2011-es tanulmány³⁶ a jelzett problémák változatlan fennállására utal. A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét vizsgáló legfőbb ügyészségi osztály éves jelentései közül számos jut ugyanerre a következtetésre, valamint megállapítja, hogy a fogva tartást foganatosító szerv sok esetben indokolatlan késedelemmel értesíti az ügyészt a bántalmazásról, aminek következtében a felvételt a nyomozás megindításának időpontjáig törlik. Előfordul az is, hogy a felvétel olyan rossz minőségű, hogy nem használható a nyomozásban.³⁷

Bántalmazás miatt tett feljelentések száma

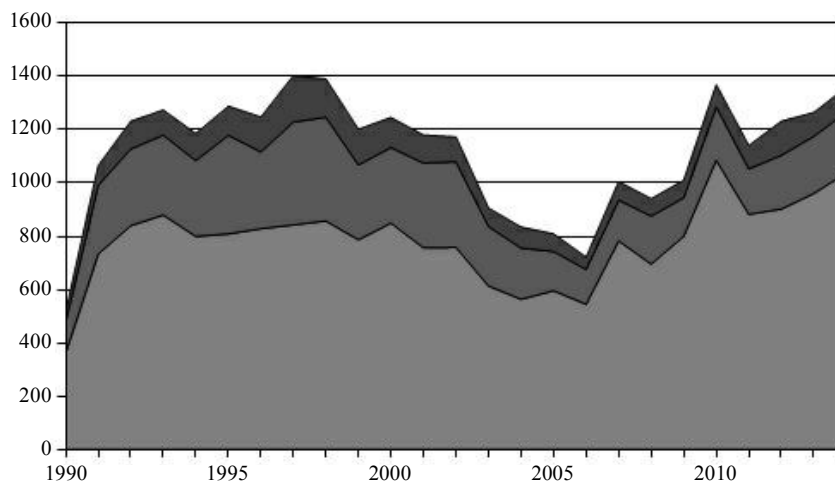
Tekintettel a jelentős jogszabályi fejlődésre és a társadalmi változásokra, a gyakorlatban megfigyelhető hiányosságok ellenére is azt feltételezhetnénk, hogy a hivatalos személyek által elkövetett kínzással kapcsolatos esetek, így a feljelentések száma csökken, a tényállásokra vonatkozó statisztika egyértelmű javulást mutat. A helyzet azonban nem ez (*1. számú ábra*).

³⁵ Grecsó Imre – Monostori Aurél: Gondolatok a fogvatartottak sérelmére elkövetett bűncselekmények nyomozásának sajátosságairól. *Belügyi Szemle*, 2006/6., 81–82. o.

³⁶ Székely István János: A fogvatartottakkal való bánásmód törvényessége. *Börtönügyi Szemle*, 2011/3., 21. o.

³⁷ Összefoglaló jelentés a fogvatartottakkal kapcsolatos bánásmód törvényességének vizsgálatáról. 2012, Bv.51/2013.

1. számú ábra
Feljelentések száma a következő bűncselekmények miatt

A vizsgált időszak első öt évéről nem áll rendelkezésünkre megbízható, egységes statisztika, továbbá – a kutatásban megkérdezett interjúalanyok szerint – igen magas volt a latencia. A statisztikai adatok szerint a feljelentések száma (362) 1990-ben volt a legalacsonyabb, ez a következő évben 734-re nőtt, majd egészen a 2000-es évekig a szám évente 760 és 880 között mozgott. A 2000-es évek elejétől megfigyelhető csökkenés után a bántalmazásról szóló feljelentések száma 2006-ban ismét növekedni kezdett, napjainkban 900-1000 körül van évente.

Alappal feltételezhetjük, hogy a valóságban a bántalmazások száma magasabb, mint a feljelentések száma. A Magyar Helsinki Bizottság 2003-as kutatásában a legtöbb megkérdezett fogvatartott (83-ból 61, 73,5 százalék) beszámolt bántalmazásról, amelyről azonban nem tett panaszt. Harmincketten azt mondták, hogy nem látták a feljelentés értelmét (mert korábbi panaszaik reakció nélkül maradtak, vagy mert hamis vád miatt ellenük emelhetek vádat), 19 válaszdó a megtorlástól való félelmében nem tett feljelentést. E fogvatartottak szerint a félelmeiket még inkább megerősítették azok, akiknek egyébként a bántalmazás ellen fel kellene lépniük (felügyelet, nyomozó, egészségügyi személyzet, kirendelt védő).³⁸

³⁸ Kádár András Kristóf: i. m. 102–104. o.

Tíz évvel a kutatás után a CPT hasonló aggodalmakat fogalmazott meg: számos meginterjúvott fogvatartott úgy vélte, hogy lehetetlen bizonyítani, mi történt velük, így nem volt értelme panaszt tenni. Egy fogvatartott arról számolt be a küldöttségnek, hogy elmondta a nevelőjének, a felügyelet bántalmazta, azonban a nevelő, aki egyébként együttérző volt, mégis azt tanácsolta, hogy inkább felejtse el az ügyet, hiszen nem áll rendelkezésére bizonyíték.³⁹ Megjegyzendő, hogy több olyan – hasonló – jelzés érkezik a Helsinki Bizottsághoz, amelyben a fogvatartottak azt panaszzolják, hogy a szóbeli beszámolójuk ellenére, a személyzet – így szerzett hivatalos tudomása ellenére – nem indul eljárás a bántalmazási ügyben, hanem azt javasolják, hogy a fogvatartott tegyen írásbeli panaszt.

A bántalmazási esetek száma növekedésének lehetséges okai

A jogszabályi fejlődés ellenére megfigyelhető tehát, hogy a feljelentések száma kisebb kilengésekkel időszakonkénti tendenciális növekedést mutat. Ennek egyik oka a hivatalos személyek által eljárásuk során elkövetett erőszakos cselekményekkel kapcsolatos jogalkalmazói engedékenység lehet. Ezt az egyes büntetőeljárási szakaszok adatait mérő statisztikák egyértelműen alátámasztják, különösen, ha a jogalkalmazás „eredményességét” a hivatalos személy elleni erőszak tényállásának adataival vetjük össze. A bántalmazásra vonatkozó feljelentések alakulását másrészt a politikai/vezetői elvárások befolyásolják. Azokban az időszakokban, amikor a nyomozások eredményességére vonatkozó elvárások a (politikai) közbeszéd középpontjába kerülnek, fokozott nyomás helyeződik a rendvédelmi szervekre, akkor a feljelentések, így minden bizonnyal a bántalmazások száma is növekszik.

A jogalkalmazó szervek engedékenysége

A következőkben bemutatott statisztikai adatok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás tettesét igen kevés eséllyel vonják felelősségre. Ha ez megtörténik is, a cselekmény jogkövetkezményei igen enyhék, különösen, ha összevetjük azokat a „civil” személyek által elkövetett hasonló cselekményekkel. Azzal együtt, hogy nem

³⁹ CPT-jelentés 2013

kérdéses, a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás tényállás miatti felelősségre vonás számos nyomozási nehézségbe ütközik (a sértettek sokszor csak jóval a bántalmazás után tesznek feljelentést, nincsenek tanúk, egyéb bizonyítékok, a kollegialitás jegyében kevés az esély a terhelő vallomásra, beismerés szinte soha nem történik stb.), felvethető a nyomozást végző ügyészi szervek és a bíróságok felelőssége abban, hogy a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások számát az elmúlt években nem sikerült visszaszorítani Magyarországon.

Nyomozás és vádemelés bántalmazás miatt

A statisztikák szerint rendkívül kevés – és csökkenő számú – bántalmazás miatti ügy végződik vádemeléssel. (A statisztikák a kényszervallatás bűncselekménye tekintetében még alacsonyabb eredményességet jeleznek.) (3. számú táblázat.)

Azokban a büntetőügyekben, amelyekben elvileg hivatalos személyek felelősek a bántalmazásért, magas a latencia, és nagyon kevés bántalmazásra vonatkozó feljelentés vezet vádemeléshez. A statisztikában feltüntetett legutóbbi hét évet tekintve a panaszolt bántalmazás miatt indított eljárások mindössze kettő-hat százalékában emeltek vádat – a nyomozások túlnyomó többségét megszüntették, vagy elutasították a feljelentéseket. A feljelentett hivatalos személyek mindössze 1,35 százalékával szemben alkalmaz a bíróság valamilyen – általában rendkívül enyhe – büntetést, amit önmagában nem magyaráz egyik, egyébként megalapozottnak tűnő érv (például időmúlás, tanúk hiánya, bosszú stb.) sem, azt feltehetően valamilyen rendszerszintű ok indokolhatja.

Összehasonlításképpen: a „hivatalos személy elleni erőszak” bűncselekménye miatt a 2007 és 2013 között indított eljárások több mint kétharmadában vádat emelt az ügyész. A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás miatt tett feljelentések összesen 95 százalékában elutasítják a feljelentést, vagy megszüntetik a nyomozást. Ez a hivatalos személy ellen elkövetett erőszak esetében csak az ügyek alig több mint negyedében (26,13 százalék) történik meg (4. számú táblázat).

Mindemellett azokban a hivatalos személyek által elkövetett visszaélések miatt indított eljárásokban (a bántalmazást, a kényszervallatást és a jogellenes fogva tartást együtt számolva), amelyekben történt vádemelés, az ügyesség váderedményessége a hivatalos adatok alapján például csak 55,7 százalék volt 2013-ban, és 69,53 százalék 2014 első hat hónapjában. Mindeközben

3. számú táblázat
Bántalmazás hivatalos eljárásban (1990–2013)

	Feljelentések száma	Feljelentés elutasítása		Nyomozás megszüntetése		Vádemelés		Büntetés-kiszabás	
		db	%	db	%	db	%	db	%
1990	362	139	38	192	53	30	8	1	0,28
1991	734	218	30	428	58	87	12	1	0,14
1992	840	260	31	496	59	83	10	1	0,12
1993	880	245	28	517	59	115	13	3	0,34
1994	800	254	32	467	58	77	10	2	0,25
1995	809	201	25	493	61	112	14	3	0,37
1996	829	210	25	504	61	108	13	7	0,84
1997	843	276	33	448	53	114	14	5	0,59
1998	858	282	33	467	54	103	12	6	0,70
1999	787	249	32	455	58	77	10	6	0,76
2000	850	303	36	442	52	94	11	11	1,29
2001	757	318	42	369	49	62	8	8	1,06
2002	759	282	37	397	52	72	9	8	1,05
2003	614	187	30	363	59	51	8	13	2,12
2004	564	45	8	469	83	32	6	18	3,19
2005	596	50	8	493	83	35	6	18	3,02
2006	545	43	8	452	83	32	6	18	3,30
2007	783	73	9	649	83	49	6	12	1,53
2008	696	94	14	556	80	35	5	11	1,58
2009	800	82	10	691	86	24	3	3	0,38
2010	1086	148	14	879	81	44	4	15	1,38
2011	883	173	20	667	76	33	4	10	1,13
2012	902	197	22	649	72	36	4	20	2,22
2013	961	219	23	709	74	21	2	12	1,25
Átlag 2007 és 2013 között		140	16	685,71	79	34,57	4	11,85	1,35

a váderedményesség általában meghaladja a 95 százalékot, beleértve a „hivatalos személy elleni erőszak” miatt induló ügyek váderedményességét is (5. számú táblázat)⁴⁰.

1994-ben a legfőbb ügyész belső vizsgálatot rendelt el, hogy megállapítsák, a kényszervallatási ügyekben miért szüntetik meg olyan magas arányban

⁴⁰ Az adatokat a Legfőbb Ügyészség bocsátotta a Magyar Helsinki Bizottság rendelkezésére, kutatási célokra.

4. számú táblázat

Hivatalos személy elleni erőszak (2007–2013)

	Feljelentés elutasítása		Nyomozás megszüntetése		Vádemelés		Büntetés-kiszabás		Összesen
	db	%	db	%	db	%	db	%	
2007	24	3	275	33	510	60	35	4,15	844
2008	14	2	234	29	539	66	33	4,02	820
2009	14	2	193	25	520	67	44	5,71	771
2010	23	3	158	20	555	69	66	8,23	802
2011	20	3	117	18	462	72	39	6,11	638
2012	14	2	136	22	419	69	37	6,11	606
2013	10	2	119	19	434	71	50	8,16	613
Átlag 2007 és 2013 között	17	2,42	176	23,71	491,28	67,71			727,71

5. számú táblázat

Váderedményesség (2007–2013; %)

	Bántalmazás hivatalos eljárásban	Hivatalos személy elleni erőszak
2007	72,1	96,7
2008	65,3	97,0
2009	68,0	97,6
2010	54,5	96,8
2011	61,1	97,8
2012	65,7	96,9
2013	65,0	96,6
Átlag	64,52	97,05

a nyomozásokat. A vizsgálatban „[n]éhány ügyben azt állapítottuk meg, hogy a nyomozás adatai alapján meghatározott személyek alaposan gyanúsíthatóak voltak kényszervallatás büntetnének az elkövetésével, de a nyomozó hatóság a Be.[-ben...] előírt kötelességeit elmulasztotta. Az is előfordult, hogy több alaposan gyanúsítható személy közül csak az egyik rendőrt hallgatták ki gyanúsítottként.”⁴¹ A vizsgálat megállapításai hangsúlyozták, hogy „bátrabban kell mérlegelni a tényállás megállapíthatósága és a megítélése kérdésében” és hogy „többször kell vádemelést kezdeményezni, így lehetőséget biz-

⁴¹ Vitéz Miklós: A rendőrök ellen kényszervallatás büntette miatt tett feljelentések elbírálásának egyes tapasztalatai. Belügyi Szemle, 1995/6., 25. o.

tosítva a bíróságoknak is arra, hogy a bizonyítékok értékelésére és e bűncselekmény megállapíthatóságának szabályaira iránymutatást adjanak”⁴².

*A büntetőeljárás eredményességi mutatói
hasonló bűncselekmények esetében*

A 2015. áprilisi megbeszélésen felvetődött, hogy a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény büntetőeljárási adatait – a hivatalos személy elleni erőszak helyett – olyan bűncselekményekkel indokolt összehasonlítani, amelyekre szintén jellemzők a jelentős bizonyítási nehézségek, illetve olyanokkal, amelyeknél a vádlott bosszúból is tehet feljelentést. Ügyészek álláspontja szerint e kritériumok alapján a hozzátartozó sérelmére elkövetett erőszakos cselekményeket és az ügyvédi visszaélés tényállását érdemes vizsgálni.

A Legfőbb Ügyészség rendelkezésünkre bocsátotta a hozzátartozók (és volt hozzátartozók) sérelmére elkövetett egyes bűncselekményekkel kapcsolatos büntetőeljárások statisztikai adatait. A hozzátartozó sérelmére leggyakrabban elkövetett erőszakos bűncselekmény, a testi sértés statisztikái a 6. számú táblázatban láthatók szerint alakultak az elmúlt hat évben.⁴³

Az adatok azt mutatják, hogy a hozzátartozó sérelmére elkövetett testi sértés esetén az ügyek nagyságrendileg 25 százalékában fejeződik be korai szakaszban – a sértett szempontjából – eredménytelenül a büntetőeljárás, és az esetek több mint kétharmadában vádat emelnek. Ezzel szemben a hivatalos

6. számú táblázat

Hozzátartozó sérelmére elkövetett testi sértés (2009–2014)

	Feljelentés elutasítása		Nyomozás megszüntetése		Vádemelés		Büntetés-kiszabás		Összesen
	db	%	db	%	db	%	db	%	
2009	32	1,24	422	16,35	1963	76,06	164	6,35	2581
2010	52	1,70	472	15,48	2315	75,90	211	6,92	3050
2011	63	2,33	494	18,25	1940	71,67	210	7,76	2707
2012	186	6,81	550	20,15	1747	63,99	247	9,05	2730
2013	185	6,76	491	17,94	1706	62,33	355	12,97	2737
2014	515	15,73	563	17,20	1821	55,62	375	11,45	3274
Átlag	172	5,76	499	17,56	1915	67,59	260	9,08	2846,5

⁴² Uo. 28. o.

⁴³ Megjegyezzük, hogy a hozzátartozó sérelmére elkövetett egyéb erőszakos cselekmények statisztikai adatai is hasonló arányokat mutatnak.

eljárásban elkövetett bántalmazás bűncselekménye miatt indított büntetőeljárások átlagban több mint kilencven százalékban eredménytelenül fejeződnek be, vádemelés az ügyeknek csupán négy százalékában történik. Ezek alapján tehát – annak ellenére, hogy mindkét bűncselekmény rendszerint „a négy fal között”, tanúk jelenléte nélkül történik, így bizonyítási nehézségek adódhatnak – jelentős különbség van a büntetőeljárás eredményességét tekintve. Kijelenthetjük hát, hogy a bizonyítási nehézségeken túl további tényezőket kell keresnünk, amelyek miatt a hivatalos eljárásban – állítása szerint – bántalmazást szenvedett feljelentőnek ritkán „ad igazat” a büntető igazságszolgáltatás.

Egyes szakemberek szerint a bántalmazás hivatalos eljárásban és az ügyvédi visszaélés olyan bűncselekmények, amelyekben a feljelentést sokszor csak a bosszú motiválja egy olyan személy iránt, akinek tevékenységétől a feljelentő számára fontos eljárás kimenetele függ, de a feljelentésnek valós alapja nincs. Emiatt érdemes összevetni e két bűncselekmény adatait. A Legfőbb Ügyészség által gyűjtött büntetőeljárási adatok a következő értékeket mutatják az elmúlt hat évben (7. számú táblázat).

Az ügyvédi visszaélés bűncselekménnyel kapcsolatos büntetőeljárásban hozott döntések nyolcvan százalékban a büntetőeljárás megszüntetéséhez ve-

7. számú táblázat
Ügyvédi visszaélés (2009–2014)

	Feljelentés elutasítása		Nyomozás megszüntetése		Vádemelés		Büntetés-kiszabás		Összesen
	db	%	db	%	db	%	db	%	
2009	29	33,72	31	36,05	25	29,07	1	1,16	86
2010	36	37,89	38	40	19	20	2	2,11	95
2011	44	29,93	70	47,62	32	21,77	1	0,68	147
2012	50	42,37	48	40,68	20	16,95	0	0	118
2013	44	55	33	41,25	3	3,75	0	0	80
2014	90	35,71	79	31,35	80	31,75	3	1,19	252
Átlag	293	39,11	299	39,49	179	20,55	7	0,86	778

zetnek a feljelentés elutasításával vagy a nyomozás megszüntetésével. Az esetek átlagosan húsz százalékában emel vádat az ügyészség. Az adat a hivatalos személyek által elkövetett és elszenvedett bántalmazás adatai közötti értéket mutat, de így is ötszöröse a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás esetén regisztrált vádemelési gyakoriságnak.

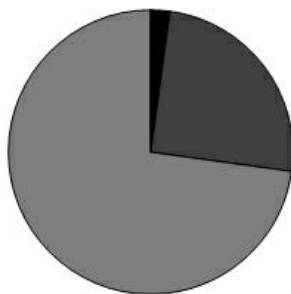
A négy összehasonlított bűncselekmény büntetőeljárásainak elmúlt hat évben rögzített átlagos adatait szemlélteti a 2., 3., 4. és 5. számú ábra. Valamenny-

nyí ábrán a fekete szín a feljelentés elutasításának, a sötétszürke a nyomozás megszüntetésének, a világosszürke pedig a vádemelésnek a mértékét mutatja. Az ábrák egyértelműen mutatják, hogy a bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény esetén bármely más, hasonlóknak vélt cselekményhez képest milyen kirívóan alacsony a vádemelések aránya. Mindezek alapján tehát megállapíthatjuk: nem a bosszúból tett feljelentések vagy a bizonyítási nehézségek okozzák elsősorban azt, hogy a hivatalos személy által bántalmazott sértettnek kirívóan csekély az esélye arra, hogy az elkövetőt elítélje a bíróság.

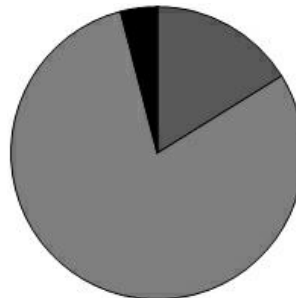
A bántalmazásokkal kapcsolatos büntetékiszabási gyakorlat

A kényszervallatás, a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás büntette alapesetének büntetési tétele öt év. Ezzel együtt a bíróságok csupán elenyésző számú esetben szabnak ki szabadságvesztést ezekben a bűncselekmé-

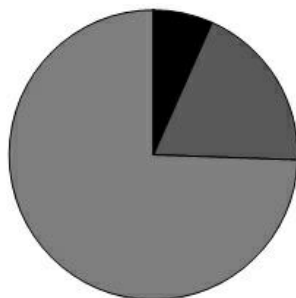
1. számú ábra

2. számú ábra

3. számú ábra

4. számú ábra

nyekben. Ez a megállapítás még akkor is igaz, ha a bántalmazás miatt a régi Btk. alapján csupán háromévi szabadságvesztést lehetett kiszabni. A kiszabott végrehajtandó szabadságvesztések száma 2007 és 2013 között átlagban 1,27 százalék volt, ha azonban figyelmen kívül hagyjuk a „kiemelkedő szigorúságú” 2011-es évet, amikor több mint öt százalék volt a végrehajtandó szabadságvesztésre ítélek aránya, akkor ez a szám nem éri el a fél százalékot úgy, hogy négy olyan év is volt, amikor egyetlenegy végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés sem született.

A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás, illetve a hivatalos személy elleni erőszak miatt induló ügyekre vonatkozó büntetéskiszabási adatokat összehasonlítva az is látszik, hogy a hivatalos személy elleni erőszakot elkövető „civilre” kiszabott büntetések lényegesen szigorúbbak. A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás miatt az új Btk. alapján ugyancsak legfeljebb öt-, míg a régi alapján háromévi szabadságvesztés-büntetésre ítélt a bíróság az elkövetőt. E bűncselekmény miatt az esetek alig több mint egy százalékában ítélik az elkövetőt végrehajtandó szabadságvesztésre, míg a hivatalos személy elleni erőszakot elkövetőknek majd negyedét. Az összes szabadságvesztésre ítélek aránya nagyságrendileg húsz százalékponttal kedvezőbb a hivatalos személyek tekintetében (8. számú táblázat).

A Legfőbb Ügyészség büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi önálló osztálya egyik éves jelentésében megjegyezte – egy büntetés-végrehajtási intézet biztonsági tisztjének ügyével kapcsolatban, aki többször megütött egy fogvatartottat, és tettéért a bíróság megrovásban része-

8. számú táblázat
Kiszabott büntetések (2007–2013; %)

	Bántalmazás hivatalos eljárásban			Hivatalos személy elleni erőszak		
	Végrehaj- tandó	Felfüggesz- tett	Pénzbüntetés	Végrehaj- tandó	Felfüggesz- tett	Pénzbüntetés
	szabadságvesztés			szabadságvesztés		
2007	0,00	0,00	57	23,11	45	18
2008	1,39	1,39	35	17,53	48	25
2009	0,00	0,00	46	20,73	48	17
2010	0,00	0,00	39	21,05	51	15
2011	5,56	5,56	17	27,01	47	10
2012	0,00	0,00	23	24,90	49	9
2013	1,67	1,67	20	19,61	56	7
Átlag	1,27	26,14	33,85	21,99	49,15	14,42
	13,7			35,57		

sította –, hogy „a bíróságok szankcióalkalmazási gyakorlatában [...] csak a [büntetés-végrehajtásban dolgozók által elkövetett] korrupciós bűncselekményeknél jellemző a pénzbüntetésnél súlyosabb szankció alkalmazása”⁴⁴.

A vádképviselési informatikai rendszerben megvizsgáltuk, hogy a hivatalos személyekkel szemben kiszabott, adott esetben munkahelyvesztéssel, így jelentős pénzügyi veszteséggel is járó katonai büntetéseket és mellékbüntetéseket milyen gyakorisággal alkalmazzák a bíróságok. Azt feltételeztük, hogy ha a bírák rendszeresen szabnak ki katonai büntetéseket, az kompenzálja az ítélezés más tekintetben tapasztalható enyhességét. A három vizsgált bűncselekmény közül katonai (fő- és mellék-) büntetést statisztikailag értékelhető módon csak a hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás esetén szabtak ki a bíróságok, azonban ilyen esetekben is csak rendkívül ritkán: hivatalos eljárásban bántalmazást elkövető személy szolgálati jogviszonyát az elmúlt hat évben egyetlen alkalommal sem szüntette meg a bíróság, lefokozást is csupán az elítéltek nyolc százaléka esetében alkalmazott.

A politikai/vezetői elvárások hatásai

A jogalkalmazó szervek tétlensége nyilvánvalóan nem elszigetelt, önmagában való jelenség. Álláspontunk szerint jelentősen hatottak rá a társadalmi, valamint – olykor az ezeket felerősítő és részben torzító – politikai elvárások, amelyek jól kirajzolható ívet jelenítenek meg a rendszerváltozástól kezdődően.

A harmadik köztársaság kikiáltása és az 1990-ben tartott első szabad választások után megkezdődött a demokratikus átalakulás, amely magában foglalta az erőteljesen központosított, katonai jellegű rendőrség szerepének újragondolását is. „A demokratikus erők már 1990 előtt is valamennyien egyetértettek a rendőrség decentralizálásának szükségességében: a helyi közbiztonságért felelős szervezeteknek a helyi önkormányzat felügyelete alatt kell működniük, és csak a nyomozásért felelős rendőri erőknek kell központi irányítás alatt maradniuk.”⁴⁵ Az egyetértés azonban idővel elpárolgott. A társadalmi kontroll radikális csökkenése és a mesterségesen fenntartott teljes foglalkoztatottság megszűnése, így a növekvő munkanélküliség következtében a rendszerváltozás robbanást hozott a bűnözésben: kevesebb mint öt év alatt duplájára nőtt a regisztrált bűncselekmények száma. „A Kádár-rendszer nyugalmához szokott la-

44 Összefoglaló jelentés a fogvatartottakkal kapcsolatos bánásmód törvényességének vizsgálatáról. 2004, Ig.61/2005.

45 Kőszeg, Ferenc: Introduction. In: Kádár, András (ed.): Police in Transition. CEU Press, Budapest, 2001, p. 3.

*kosságot sokkolta a bűnözés ilyen mértékű növekedése. Mindenki áttörést várt a kemény rendőri fellépéstől. A közvélemény támogatta a kormányt az erőteljes és központosított rendőrség fenntartásában.*⁴⁶

A társadalmi elvárások óriási nyomás alá helyezték a rendőrséget. Egy a kényszervallatások kriminológiájáról szóló cikk az országos rendőrfőkapitányt idézi, aki – egy vezető beosztású rendőröknek szóló értekezleten – azt mondta, hogy ahol a nyomozás eredményességi mutatói nem érik el az előirányzott célt, „*ott [...] vezetői mulasztások is lehetnek, s akár a kapitány székébe is kerülhet az eredményesség*”⁴⁷. A cikk szerzője figyelmeztet: „*Elgondolkodtató, hogy a limit fölé kerülés érdekében mit tesznek a kapitányság-vezetők, hatásukra pedig valamennyi beosztottjuk.*”⁴⁸

A rendszerváltozás után ráadásul a legtapasztaltabb rendőrök közül többen elhagyták a testületet, aminek hatásait egy tanulmány így mutatja be: „*A rendőrök átlagéletkora 32 év: a nagy tapasztalattal rendelkező középkorú rendőrök szinte teljesen hiányoznak a testületből, tehát azok a szakemberek, akiktől a szakma tanulható lenne egyszerűen nincsenek jelen.*”⁴⁹ Ez a kijelentés különösen egy ügyészégi felmérés fényében válik hangsúlyossá, amely azt állapította meg, hogy a kényszervallatással vádolt rendőrök kétharmada fiatalabb volt harmincévesnél, több mint az ötven százalékuk kevesebb mint két, továbbá több mint kétharmaduk kevesebb mint öt éve teljesített szolgálatot a rendőrség állományában. A felmérés arra a következtetésre jutott, hogy összefüggés mutatható ki a rendőr életkora, a szolgálat hossza és a kényszervallatás elkövetése között.⁵⁰

E tényezőket figyelembe véve nem meglepő, hogy a rendőrség számára nehéz volt a kemény fellépést sürgető társadalmi-politikai nyomásnak ellenállni.

A vizsgálati időszak kezdetéről nem állnak rendelkezésre megbízható statisztikák, az elérhető adatok szerint a rendszerváltás előtt a hivatásos személyek által elkövetett bántalmazások, kényszervallatások száma igen alacsony volt. Ennek nyilvánvalóan nem az az oka, hogy nem fordultak elő ilyen esetek, hanem az, hogy a latencia rendkívül magas volt. A jelen tanulmány alapjául szolgáló kutatásban megkérdezett szakemberek nagy részének az volt az

46 Finszter, Géza: The Political Change over and the Police. In: Kádár, András (ed.): Uo. 143. o.

47 Németh Zsolt: A kényszervallatás kriminológiája – avagy a kényszervallatás ártalmairól. Belügyi Szemle, 2000/7–8., 112. o.

48 Uo.

49 Finszter, Géza: i. m. 139. o.

50 Vitéz Miklós: i. m. 28. o.

álláspontja, hogy ebben az időszakban igen gyakoriak voltak a bántalmazások, ketten rendszerszintűnek nevezték azokat.

A következő években a rendőrség a gyorsan változó jogi környezetben, a közbiztonság hirtelen romlásának és a bűncselekmények száma meredek emelkedésének nyomása alatt igyekezett saját demokratikus átalakulását végrehajtani, amely folyamat számos jogsértést is előidézett. Ezt a problémát az Európai Bizottság egy Magyarországot az Európai Unióhoz való csatlakozása fényében vizsgáló 1998-as jelentése is érintette: „*A rendőrök magatartása és a fogvatartottak helyzete továbbra is aggodalomra ad okot. Beszámolók szerint a rendőrség visszaél hatalmával, jogsértéseket követ el (növekszik a kiskorúakat, külföldieket, romákat ért jogsértésekről szóló beszámolók száma).*”⁵¹ Az uniós csatlakozás Magyarország legfontosabb stratégiai célkitűzése volt, ezért a figyelmeztetést komolyan vette az ország, különösen amiatt, hogy a jelzett kifogásokat más nemzetközi források is megerősítették. Az ENSZ kínzás elleni egyezménye (*Convention Against Torture; CAT*) és az Európa Tanács Kínzás Elleni Bizottsága (*Committee for the Prevention of Torture; CPT*) a kilencvenes évek végén kiadott jelentései változást hoztak egyes területeken. Például 2001-ben az ügyészség törvényességi felügyeletét valamennyi fogva tartási formára kiterjesztették, és javítottak a fogdába befogadáskor a sérülések rögzítésére vonatkozó szabályozáson. Ugyancsak említést érdemel a fogva tartási helyek civilszervezetek általi ellenőrzési lehetőségének megteremtése. A Magyar Helsinki Bizottság 1997-ben, illetve 2002-ben kezdte meg a rendőrségi fogdák, majd a büntetés-végrehajtási intézetek monitorozó látogatását a rendőrséggel, illetve a büntetés-végrehajtással kötött együttműködési megállapodások alapján, amelyeket a testületek a demokratikus értékek iránti elkötelezettségük és az átláthatóságuk erősítése érdekében kötöttek a civilszervezetekkel.

Az új rendszer fokozatos megszilárdulásával, a bűnözési adatok radikális emelkedésének megtorpanásával és a csatlakozási tárgyalások adta demokratikus lendülettel békésebb időszak kezdődött, a büntetőpolitikában pedig liberális fordulat történt. A jogszabályok változása, a rendőrségre nehezedő nyomás enyhülése és az ellenőrzési rendszerek kiterjesztése következtében a – jelen témában érintett – hivatásos személyek által elkövetett bűncselekmények miatt tett feljelentések száma is csökkenni kezdett. A pozitív irányú tendenciában 2006-ban következett be változás, amiben szerepet játszhattak a

⁵¹ Regular Report from the Commission on Hungary's Progress towards Accession, 1998.
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/1998/hungary_en.pdf

„2006. őszi események”, illetve az azok nyomán a rendőrség és a társadalom viszonyában beálló kedvezőtlen változások is.

A 2008-ban kezdődő gazdasági válság nyomán erősödtek a társadalmi feszültségek, ezen belül a cigányellenes érzelmek. A Jobbik a „cigánybűnözés” témakörének közbeszédbe emelésével megerősödött. A Magyar Gárda vonulásokat tartott kistelepülések cigányok lakta területein a közrend fenntartásának hamis szlogenje mögé bújva. E tevékenységnek a gárda feloszlata és a romagyilkosságok borzalma sem vetett véget, a masírozások folytatódtak. A Jobbik növekvő népszerűsége nyomást helyezett a pártokra, és a rendőrségre is. Ennek jó példája a miskolci rendőrkapitány által 2009-ben tartott sajtótájékoztató, amelynek során erősen előítéletes kijelentések hangzottak el a roma állampolgárokról: *„Az nyugodtan kijelenthetjük, hogy a közterületi rablások elkövetői cigány emberek. Igazából Miskolcon legfeljebb pénzintézetet vagy benzinkutat rabol ki magyar; minden más rablás viszont az ő részük.”*⁵² Az igazságügy-miniszter utasítására az ORFK vizsgálatot indított, és a kapitányt felfüggesztették, azonban a pártok helyi és regionális szervezetei a jobboldaltól a baloldalig átívelően támogatásukról biztosították, és demonstrációt szerveztek az érdekében. Végül a felfüggesztés a sajtótájékoztató után csupán két napig tartott, és a kapitány folytathatta munkáját.

A közbiztonság témájában a politikai pártokra nehezedő nyomás további megszorító fordulatot hozott a büntetőpolitikában. Noha a bűnözési adatok javultak, de legalábbis stagnáltak⁵³, a közbiztonság a 2010-es választási kampány és az utána következő időszak egyik legfontosabb témája lett. A Fidesz választási programja a baloldali kormányt bírálta, amiért elhanyagolta ezt a témát, és gyors változásokat ígért. A párt nagyarányú választási győzelmének nyilvánosságra kerülését követő fórumon a miniszterelnök, a belügyminisztert ismételve megígérte, hogy kézzelfogható változások következnek be a közbiztonság területén a kormány felállítása utáni két héten belül.⁵⁴ Ezt követően intenzíven folytatódtak a szocialista–liberális kormány által 2009-ben megkezdett büntetőpolitikai szigorítások.

Álláspontunk szerint a növekvő nyomás és az irreális elvárások húzódnak meg a tény mögött, hogy a rendőri bántalmazásra vonatkozó és ehhez ha-

52 A miskolci utcai rablásokat kizárólag cigányok követik el. Index.hu, 2009. január 30.

<http://index.hu/belfold/cigbun090130>

53 A Magyar Helsinki Bizottság jelentése az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben 2013. augusztus 7–9-én tett látogatásról. http://helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC_jelentes__IMEI_vegleges.pdf.

54 Orbán: Két héten belül javul a közbiztonság. Index.hu, 2010. május 11.

http://index.hu/belfold/2010/05/11/orban_ket_heten_belul_javul_a_kozbiztonsag/

sonló panaszok – amelyek száma 2007-ben kezdett emelkedni – 2010-ben érték a csúcst, és az után sem süllyedtek a 2006 előtti szintre.

A történeti, közpolitikai események statisztikákban való pontos tükrözése alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a politikai elvárások jelentette nyomás – talán még a kínzás megelőzésére hivatott garanciális jogintézményekre vonatkozó jogalkotás kapcsán is, de az intézmények gyakorlati megvalósulása tekintetében kétségkívül – igen jelentős hatása a hivatalos személyek magatartására.

Következtetések

A kínzás (bántalmazás hivatalos eljárásban, kényszervallatás, jogellenes fogva tartás) visszaszorításának garanciális jogintézményei hatékony gyakorlati érvényesülésesorán álláspontunk szerint tehát két tényező jelent akadályt. Egyrészt a büntetőeljárások eredményessége érdekében kifejtett politikai/vezetői nyomás, amelynek következtében a statisztikai szemlélet kiemelkedő jelentőségre tett szert, és az eredményesség akár súlyos jogsértések árán is eléréndőnek tekintendő. Másrészt a jogalkalmazó szervek engedékenysége, amelynek következtében a hivatalos eljárásban bántalmazást elkövetők felelősségre vonása – más nem hivatalos személyként bűncselekményt elkövetőkével összehasonlítva – nagyságrendekkel szerényebb mértékű mind a vádemelés, mind a váderedményességet és a büntetéskiszabást tekintve. Ez a tényező magában foglalja azt is, hogy a garanciális jogintézmények alkalmazása – még ha megfelel is a törvény betűjének – a szabályozás célját nem éri el (például nincsen elegendő idő a védelemre való felkészülésre).

Annak érdekében tehát, hogy a hivatalos személyek által elkövetett bántalmazások visszaszoruljanak, ezeken a területeken szükséges előrelépni. Meglátásunk szerint a következő javaslatok gyakorlati átültetése hozhat eredményeket:

1. A rendőri és ügyészi eredményesség mérésében a statisztikai szemlélet helyett vezessenek be más mutatókat [például állampolgári (ügyfél-)elégedettség; emberi jogi standardoknak való megfelelés; hatósági jogsértésre, bántalmazásra vonatkozó feljelentések számának csökkenése stb.].
2. A hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás bűncselekménye esetében az ügyészség és a bíróság a nyomozás, vádemelés és büntetéskiszabás terén alkalmazza ugyanazt a szemléletet és szigorot, amelyet más, különösen a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekmény értékelése esetén. Tegyenek lé-

- péseket a bántalmazásos esetek latenciájának csökkentése, a kivizsgálás hatékonyságának növelése érdekében, hogy mérséklődjön a nyomozás megszüntetésének és a vádemelés elmaradásának mértéke. Ennek érdekében képezzék, érzékenyítsék a büntető igazságszolgáltatásban dolgozókat.
3. A hozzátartozó értesítésére a fogvatartottnak magának legyen lehetősége; az eljáró rendőr csak akkor végezze az értesítést, ha azt a fogvatartott valamilyen kizáró ok miatt (például egészségi állapot, a bizonyítás meghiúsításának kockázata stb.) nem teheti.
 4. Szükség van a kirendelt védői rendszer reformjára, amely biztosítaná, hogy a kirendelendő védő kiválasztásának funkciója olyan szervezethez kerüljön, amely semmilyen módon nem vesz részt az eljárásban.
 5. A hatékony védelemhez való jognak az alkotmánybíróági határozatnak megfelelő gyakorlati érvényesítése oly módon, hogy a gyanúsított védőjének az erről való értesítés alapján valóban lehetősége legyen a kihallgatáson részt venni; amennyiben a védő megfelelő értesítése elmarad, akkor a bizonyítékok köréből a gyanúsított vallomást zárják ki.
 6. Az orvosi vizsgálatokon a felügyelet ne legyen jelen. Látótávolságon belül a felügyelet legfeljebb akkor tartózkodhasson, ha az egészségügyi személyzet erre vonatkozó kifejezett és megalapozott kérést fogalmaz meg. Az orvosi vizsgálatra vonatkozó dokumentációt adják – fő szabály szerint – a fogvatartott és/vagy ügyvédje birtokába, ahhoz a felügyelet ne férhessen hozzá (fogvatartott esetében másodpéldány készítését és zárt boríték használatát javasoljuk).
 7. Biztosítsák a független orvoshoz való jogot, különös tekintettel arra az esetre, ha a fogvatartott bántalmazást panaszol vagy a vizsgálatot végző orvos sérülés jeleit rögzíti.
 8. Biztosítsák, hogy minden kihallgatást hang- és/vagy képfelvevőn rögzítsenek, tehát a felvétel legyen elérhető valamennyi terhelt számára. A rendszer bevezetése és hatékony működtetése érdekében tájékoztassák a rendőröket az intézkedés céljáról, az adminisztrációs terhek csökkentése érdekében bővítsék az asszisztenciát.
 9. A fogva tartási helyek kamerás megfigyelését fejlesszék (telepítési helyek bővítése, rögzítésre alkalmas kamerák, felvétel minőségének javítása stb.), és alakítsanak ki olyan rendszert, amelyben jogkövetkezményekkel jár, ha a kamerafelvétel felrögzíthető kötelezettségszegés miatt nem áll rendelkezésre a büntetőeljárásban.
 10. A szabadságvesztésre ítélt elkövető ne folytathassa szolgálatát.

11. Fejlesszék a rendvédelmi szervek állományában szolgálatot teljesítő hivatalos személyek kiválasztási, ellenőrzési rendszerét a jogellenes erőszakos cselekmények kiszűrése érdekében, valamint javítsák képzésüket ezek megelőzése, kezelése érdekében [például a belső ellenőrzés (Nemzeti Védelmi Szolgálat hatáskörének) kiterjesztése a hivatalos személy által elkövetett erőszakos cselekmények vizsgálatára; a rendvédelmi szervek részvételével szervezett fórum, beszélgetés a nyilvánosságra került bántalmazási esetekről; hatékonyabb intézkedéstaktikai képzés az esetek eszkalációjának megelőzése érdekében].